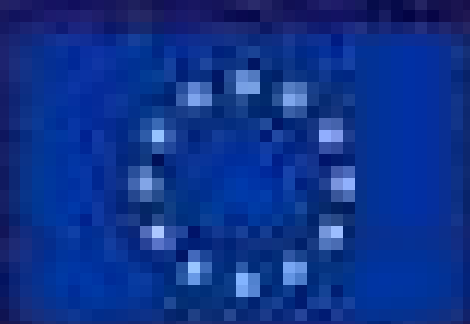

**"Energetsko siromaštvo i
sektor privatnog najama:
Studija slučaja Zadar"**

#ENPOR #H2020 #energyvulnerability

UVOD - ENPOR PROJEKT

ENPOR – Mjere za ublažavanje energetske siromaštva u sektoru privatnog najma

ENPOR projekt predstavlja značajan korak ka rješavanju problema energetske siromaštva u privatnom sektoru najma, s fokusom na potrebama kako najmodavaca tako i najmoprimaca. Kroz svoje glavne ciljeve, projekat teži istaknuti inovativne pristupe povećanju energetske učinkovitosti ranjivih kućanstava, stvarajući sinergiju između vlasnika i stanara te promovirajući održiva rješenja.

Osim toga, ENPOR želi utemeljiti politike koje će zadovoljiti potrebe energetske siromašnih kućanstava u privatnom sektoru najma, analizirajući stečeno znanje kako bi pružio konkretne preporuke za razvoj politika. Kroz različite aktivnosti poput procjene opsega problema, podrške u razvoju politika, osnivanja razmjene znanja i diseminacije rezultata, projekt će se provoditi tijekom 36 mjeseci (2020.-2023.) u 9 europskih zemalja, uz financijsku podršku programa Obzor 2020.

ENPOR u Hrvatskoj će ciljati takozvano podstanarstvo koje uključuje dvije odvojene obitelji / kućanstva u istome stanu. Ta podskupina još nije bila promatrana, a iznajmljeni su stanovi uglavnom izvan fokusa politike zbog nedostatka informacija.

UVOD - ENERGETSKO SIROMAŠTVO

Energetsko siromaštvo rastući je problem u EU i Hrvatskoj gdje je veliki broj građana zahvaćeno tim problemom. Iako u Hrvatskoj još uvijek ne postoji jedinstvena i prihvaćena definicija energetske siromaštva u različitim dokumentima EU najčešće se koristi definicija prema kojoj se kućanstvo može opisati kao kućanstvo u riziku od energetske siromaštva ukoliko troškovi za energiju predstavljaju više od 10% prihoda kućanstva.

Energetsko siromaštvo se najčešće opisuje kao kombinacija nekoliko faktora: niskih prihoda, visokih rashoda za energiju i niske energetske učinkovitosti u kućanstvu. Energetsko siromaštvo je stoga kompleksni problem koji zahtijeva interdisciplinarni pristup različitih sektora: energetike, sustava socijalne skrbi, zdravstvenog sustava.

Indikatori za energetsko siromaštvo pokazuju da Hrvatskoj u 2021. godini 7% stanovnika nije si moglo priuštiti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima dok je za EU taj postotak iznosio 6,4%. U Hrvatskoj u 2021. godini 15,2% stanovnika je imalo zaostale neplaćene komunalne račune dok je za EU taj postotak iznosio 6,9%. Kućanstva kontinentu su u većem riziku od siromaštva u odnosu na Jadransku Hrvatsku, a prema analiziranim stopama rizika prema aktivnosti i dobi, najrizičnije kategorije su nezaposleni i osobe starije od 65 godina.

Uzroci energetske siromaštva su rast cijena energije, uključujući i upotrebu relativno skupih energenata, pad prihoda i osobno siromaštvo te degradaciji stambenog fonda (loša energetska učinkovitost) koji se ne obnavlja u onoj mjeri u kojoj bi mogao ili trebao. Sve navedeno čini začarani krug uzorka i posljedica: energetska neučinkovita građevina, niska razina prihoda/osobno siromaštvo, isključenja iz opskrbe mreže, gubitak doma uslijed nepodmirivanja troškova (stambeni kredit, režijski troškovi...), narušeno fizičko i mentalno zdravlje te kvaliteta života, društvena marginaliziranost i izolacija i drugi relevantni učinci (nizak stupanj obrazovanja, nezaposlenost...)

METODOLOGIJA

Metodologija koja je korištena za analizu energetske siromaštva u gradu Zadru i na području Zadarske županije temeljit će se na prikupljenim podacima putem anketa provedenih na reprezentativnom uzorku od 200 kućanstva. Cilj istraživanja je dobiti podatke o energetske ponašanju građana kako bi se kreirale lokalne mjere za borbu protiv energetske siromaštva s fokusom na privatni sektor najma.

Ankete su dizajnirane kako bi se prikupili relevantni podaci o različitim energetske aspektima kućanstava koji su povezani s energetske potrošnjom unutra kućastva. Uzeti su u obzir različiti energetske faktori unutra kućastva kao vrsta i potrošnja energenta koja se koristi za grijanje, potrošnja električne energije; vrsta rasvijete te uključujući vlasnički status nekretnine, prisutnost hipoteke ili stambenog kredita, status plaćanja najma, kao i druge relevantne informacije koje bi mogle utjecati na energetske siromaštvo.

Nakon prikupljanja podataka, analiza će biti provedena kroz klasifikaciju kućanstava prema navedenim kriterijima:

- vlasnici bez hipoteke/stambenog kredita,
- vlasnici s hipotekom/stambenim kreditom,
- građani koji žive u nekretnini koja nije u njihovom vlasništvu i bez plaćanja naknade,
- najmoprimci,
- građani koji žive u socijalnim stanovima
- te ostali

Nakon klasifikacije, grafikoni će biti korišteni za vizualnu analizu različitih pokazatelja kako bi se identificirala kućanstva koja su podložna energetske siromaštva.

Ova analiza omogućit će bolje razumijevanje uzroka i faktora koji pridonose energetske siromaštva u gradu Zadru i na području Zadarske županije te će služiti kao temelj za razvoj mjera i politika usmjerenih na poboljšanje stanja stanovanja u tom području.

ANALIZA

Opći podaci

Gradovi, općine i naselja obuhvaćena istraživanjem su Benkovac, Bibinje, Biograd na Moru, Briševo, Drage, Galovac, Karin Gornji, Kruševo (Obrovac), Neviđane, Nin, Obrovac, Otišina (Obrovac), Polača, Poličnik, Poljica Brig, Posedarje, Pridraga, Privlaka, Seline, Sikovo, Stankovci, Starigrad Paklenica, Suhovare, Sukošan, Sveti Filip i Jakov, Sveti Petar na Moru, Škabrnja, Turanj, Ugljan, Vir, Vrsi, Zadar, Zaton, Zemunik Donji, Zemunik Gornji i Žegar (Obrovac).

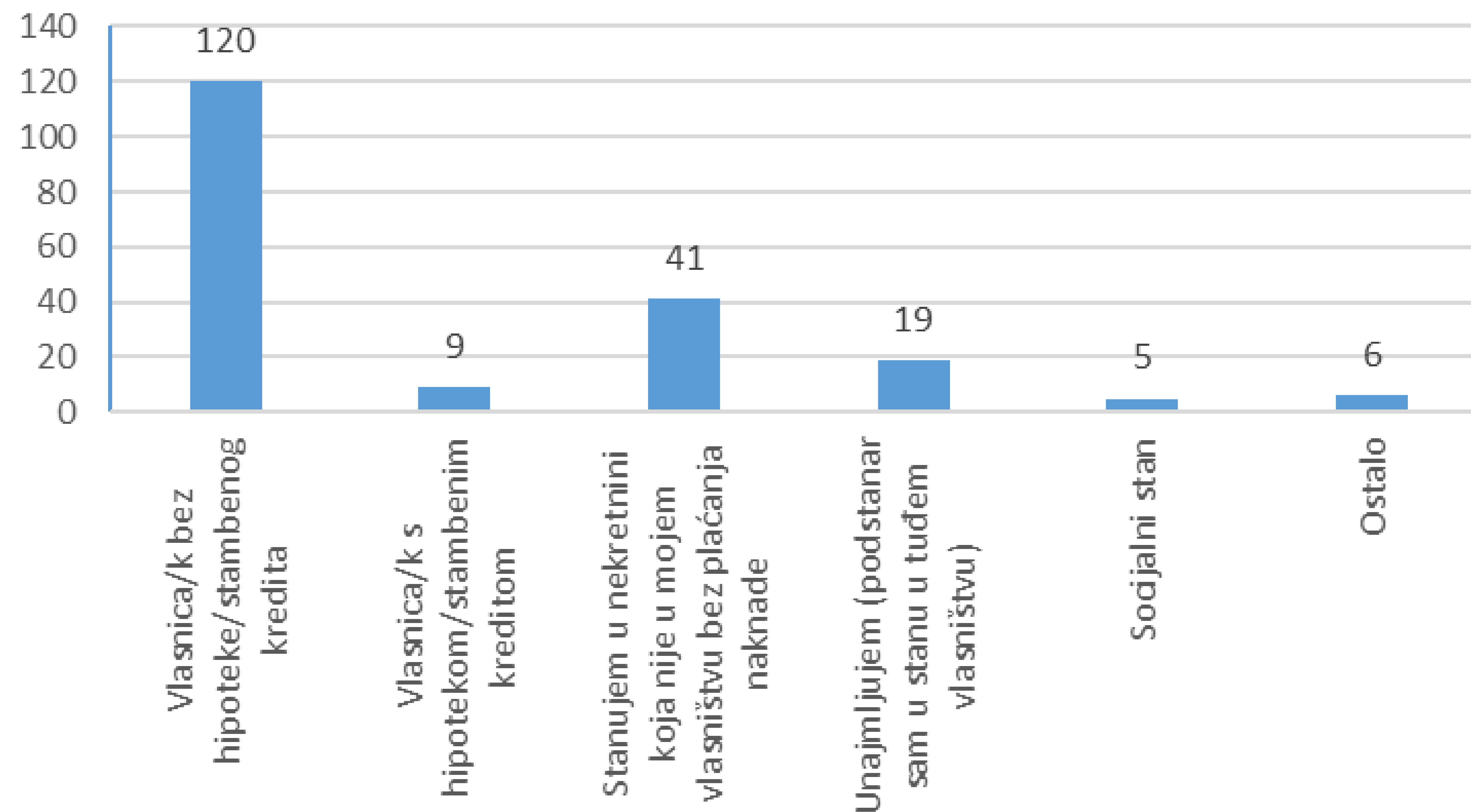
Analiza pokazuje da je prosječna starost svih ispitanika obuhvaćenih istraživanjem je 69 godina. Vlasnici nekretnina bez kredita/hipoteke su najčešće umirovljenici (84,5%) između 60 i 80 godina (prosječna dob 74,3 godina, najmlađi ispitanik umirovljenik ima 47 godina, a najstariji ispitanik umirovljenik ima 99) s vrlo niskim do niskim primanjima.

Većina samaca u istraživanju (69%) živi u vlastitom domu bez hipoteke ili stambenog kredita, dok parovi s djecom češće iznajmljuju stanove u tuđem vlasništvu (25%). Jednoroditeljska kućanstva često se oslanjaju na socijalne stanove (12%) ili iznajmljivanje nekretnina (4%).

Gotovo trećina ispitanika, točnije 29,5%, izjavila je da nemaju mjesečne prihode. Osim toga, gotovo 80% onih koji žive u najmu, odnosno kao podstanari u tuđem vlasništvu, također nema mjesečna primanja. Najveća grupa ispitanika, koja čini polovicu ukupnog uzorka, ostvaruje mjesečne prihode između 100 i 400 eura. Većina tih osoba su umirovljenici (70%) ili ljudi koji žive u nekretnini u tuđem vlasništvu bez plaćanja naknade (22%)

Od 200 ispitanika koji su obuhvaćeni istraživanjem, 60% su vlasnici bez hipoteke odnosno stambenog kredita za nekretninu u kojoj žive, 5% su vlasnici nekretnine s hipotekom odnosno stambenim kreditom, 20% stanuje u nekretnini koja nije u njihovom vlasništvu, ali bez plaćanja naknade, 10% unajmljuje nekretninu u tuđem vlasništvu, 2% živi u socijalnim stanovima te je 3% onih ispitanika koji se nisu odlučili ni za jedan od ponuđenih odgovora.

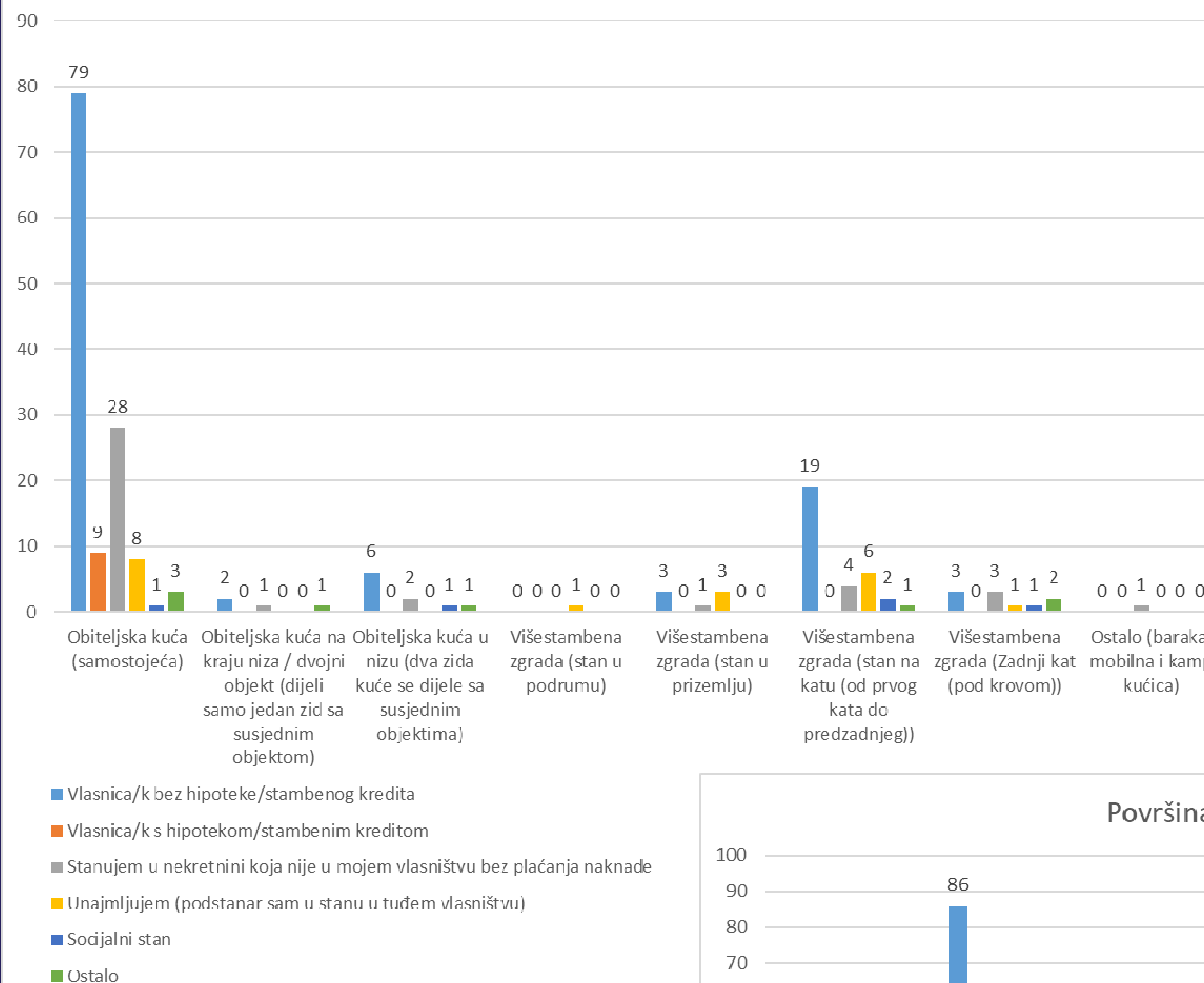
Stambeni status

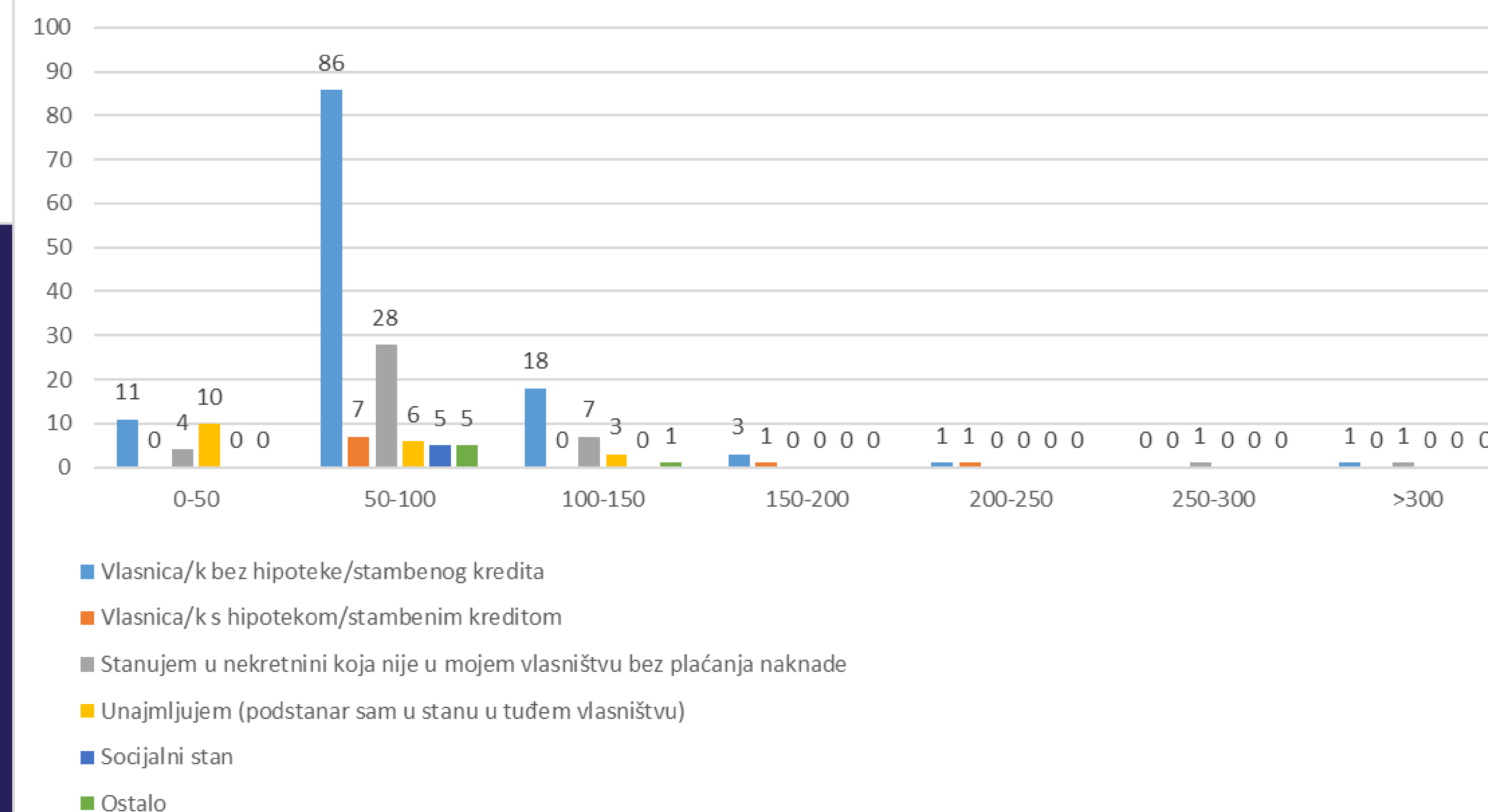
Prosječna veličina stambenog objekta jest 82m², dok je prosječna okvirna veličina prostora koji se aktivno koristi za stanovanje 59 m².

Podaci o vrsti objekta pokazuju da većina ljudi živi u samostojećim obiteljskim kućama (64%), pri čemu većina vlasnika nema hipoteku ili stambeni kredit (40%). Značajan broj ljudi stanuje u tim kućama bez plaćanja naknade (14%), dok manji broj ih iznajmljuje stanove.

Kućanstva po vrsti objekta

Površina stambenog prostora (m²)

Analizom podataka o instalacijama u kućanstvima prema vlasničkom statusu ili vrsti stanovanja, možemo uočiti nekoliko važnih trendova.

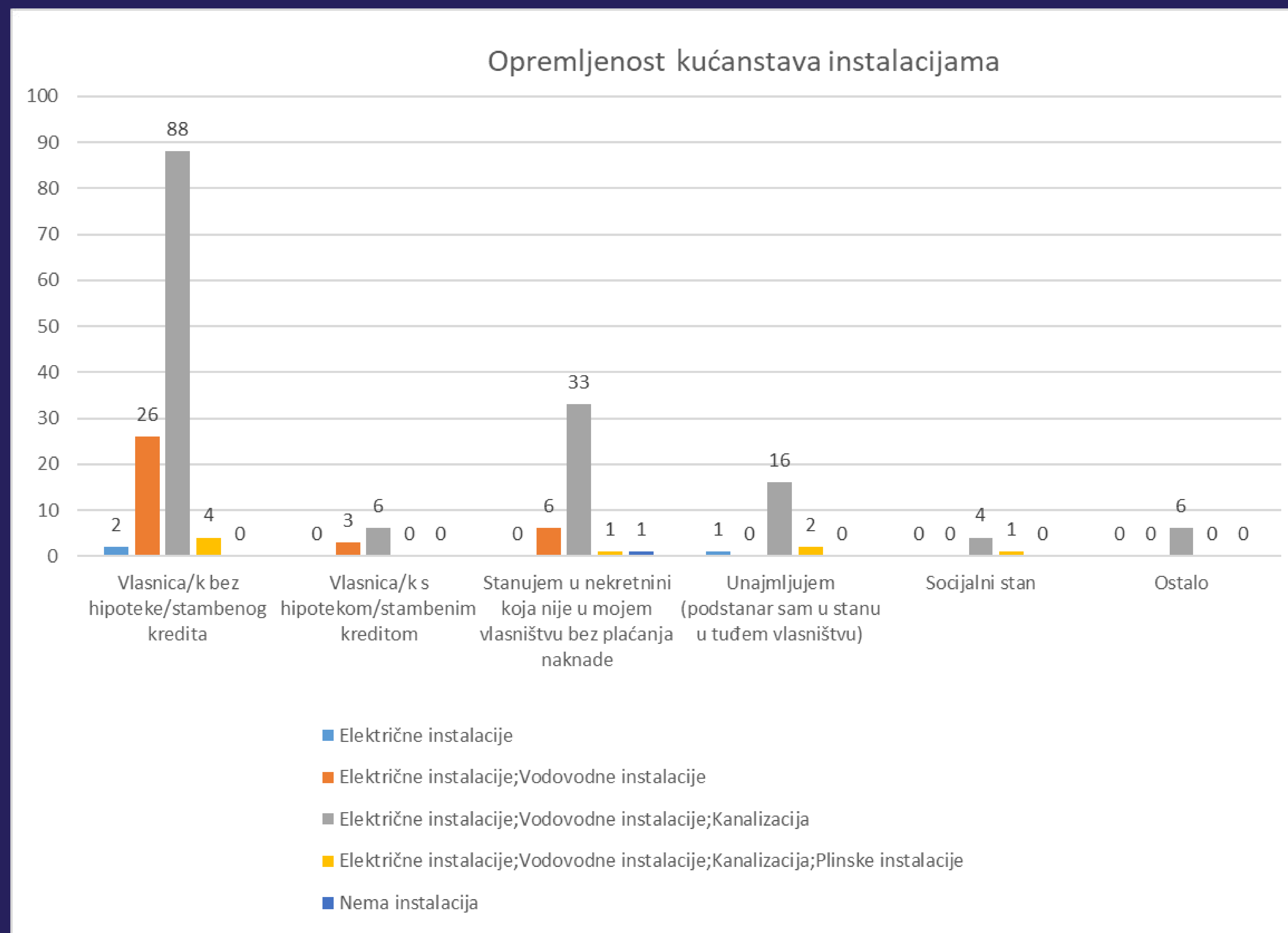
Prvo, električne instalacije su gotovo univerzalne i pristutne u svim kućanstvima.

Drugo, kombinacija električnih i vodovodnih instalacija je česta u većini kategorija, što sugerira da su ove usluge često povezane.

Treće, većina kućanstava posjeduje električne, vodovodne i kanalizijske instalacije, što ukazuje na visok standard opremljenosti.

Međutim, prisutnost plinskih instalacija varira ovisno o kategoriji, s najvećim postotkom u kućanstvima koja su podstanari.

Konačno, postotak kućanstava bez instalacija je relativno nizak, osim u kategoriji stanova koji se koriste bez naknade, što sugerira da su osnovne instalacije u većini slučajeva prisutne.

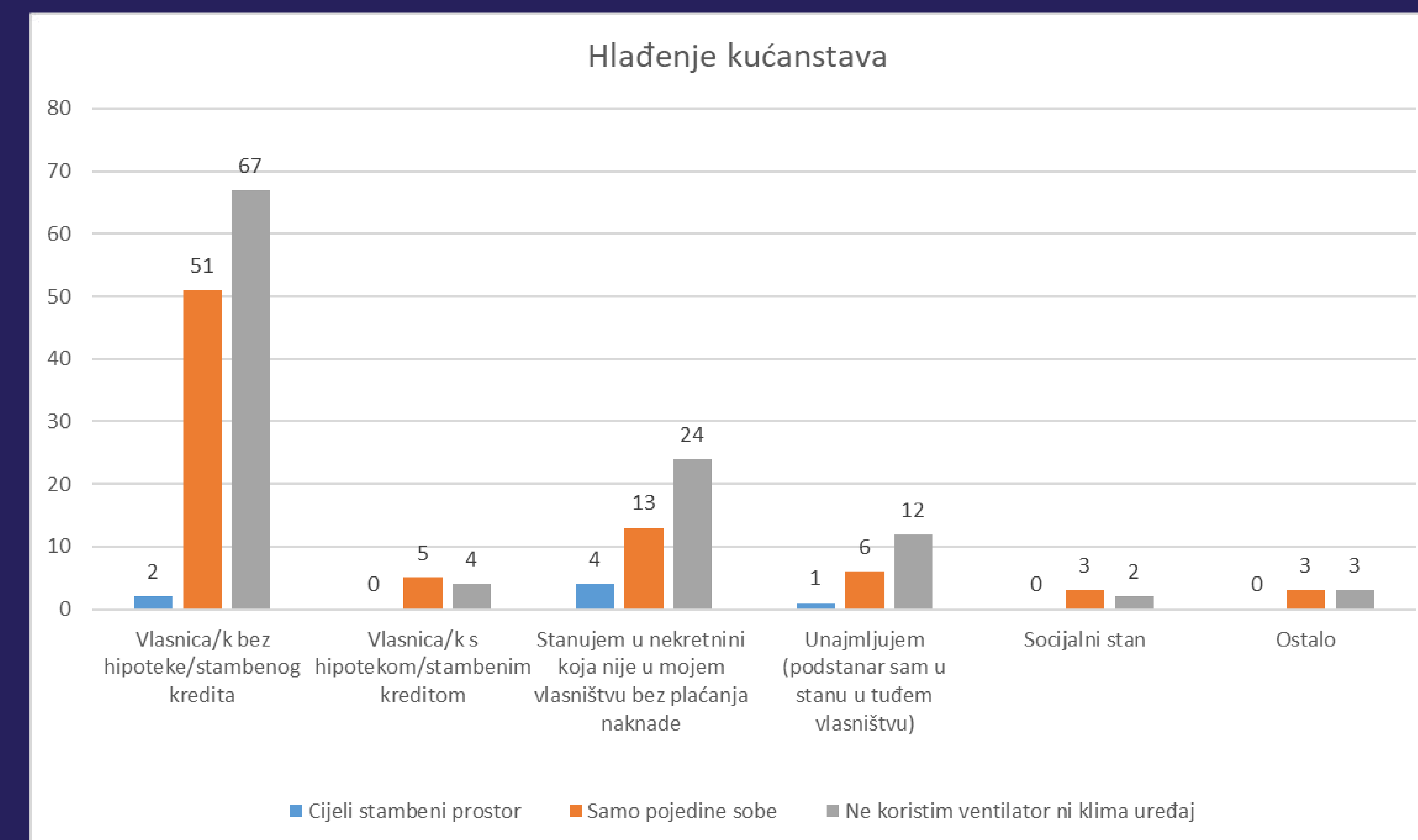
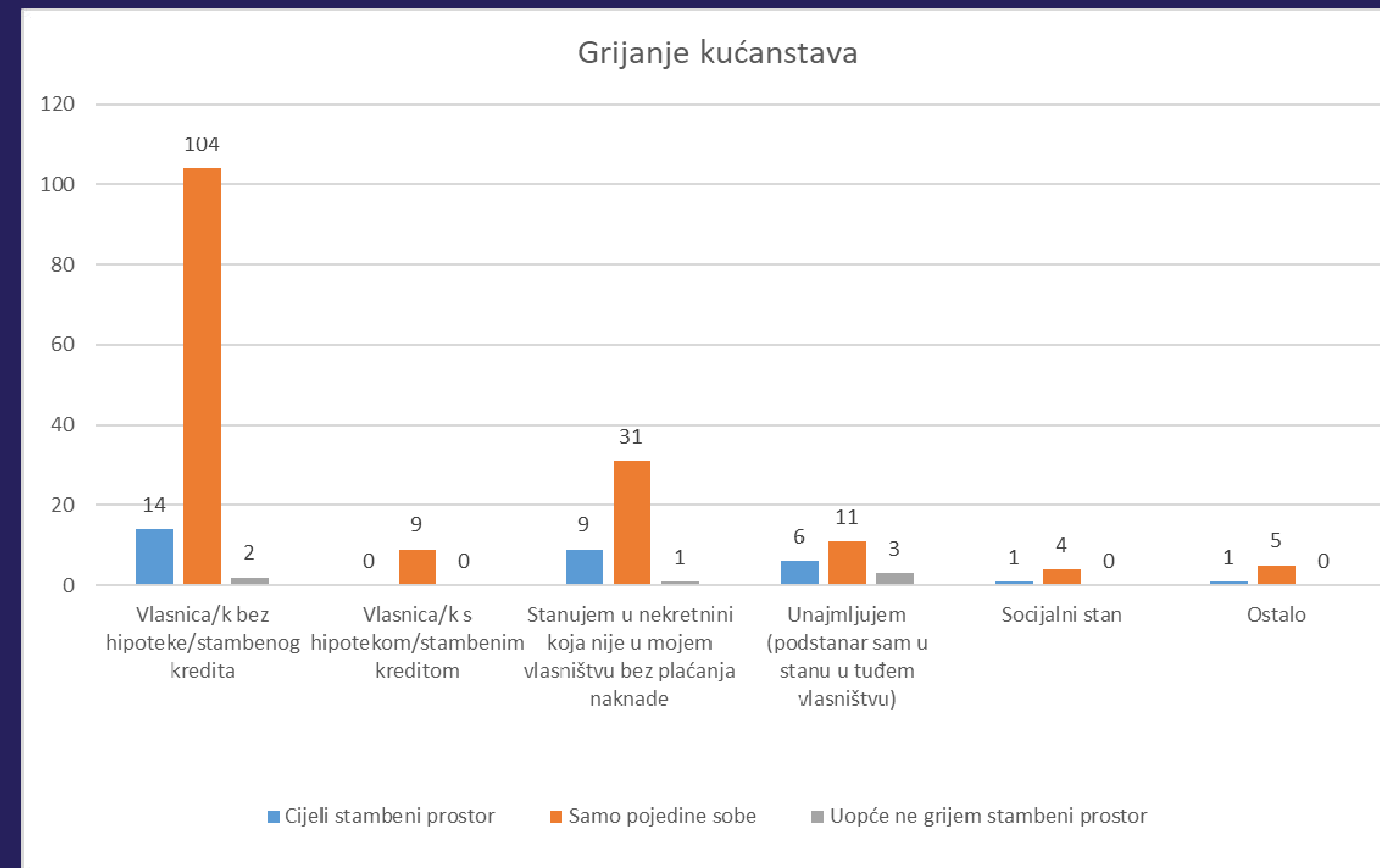

ENPOR

Većina ispitanika grije samo pojedinih soba umjesto cijelog stambenog prostora. Na primjer, među vlasnicima bez hipoteke/stambenog kredita, 86% njih grije samo pojedine sobe, dok samo 12% grije cijeli stambeni prostor. Sličan uzorak možemo vidjeti i kod vlasnika s hipotekom/stambenim kreditom, gdje 100% njih grijanje ograničava na pojedine sobe. Među korisnicima socijalnih stanova 80% grije samo određene sobe. Izuzeci su primjetni kod stanara u nekretninama koje nisu u njihovom vlasništvu bez plaćanja naknade, gdje 22% njih grije cijeli stambeni prostor. U podstanara, njih 57% grije samo pojedine sobe, dok 14% uopće ne grije prostor. S obzirom na ove podatke, možemo zaključiti da postoji općenita preferencija za selektivno grijanje određenih prostorija, što može biti rezultat različitih čimbenika poput individualnih preferencija, financijskih mogućnosti ili specifičnih uvjeta stanovanja.

43% vlasnika bez hipoteke ili stambenog kredita i 55% vlasnika s hipotekom ili stambenim kreditom razlađuje samo pojedinih soba. Osobe koje ne stanuju u vlastitoj nekretnini bez plaćanja naknade njih 32% razlađuje samo pojedinih soba. Podstanari također često razlađuje samo pojedinih soba (32%), dok manji postotak njih (5%) razlađuje cijeli stambeni prostor. Zanimljivo je primijetiti da većina podstanara (63%) ne koristi ventilator ni klima uređaj. U socijalnim stanovima postoji veća sklonost korištenju klima uređaja ili ventilatora, s većim postotkom korištenja u usporedbi s drugim kategorijama stanovanja (40%). Ostale kategorije stanovanja pokazuju raznolikost u praksi hlađenja, pri čemu veći postotak osoba (50%) ne koristi ventilator ni klima uređaj.

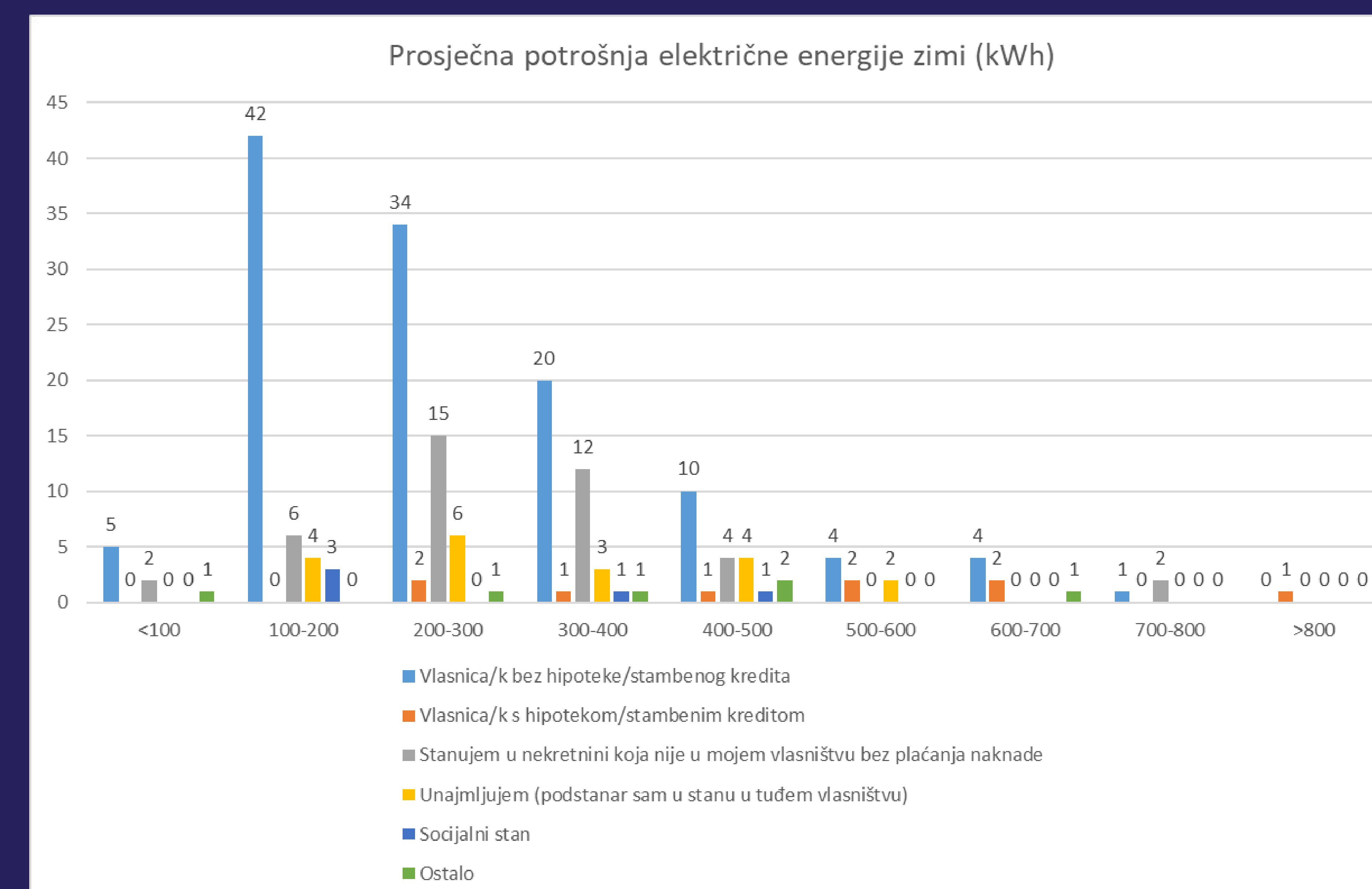
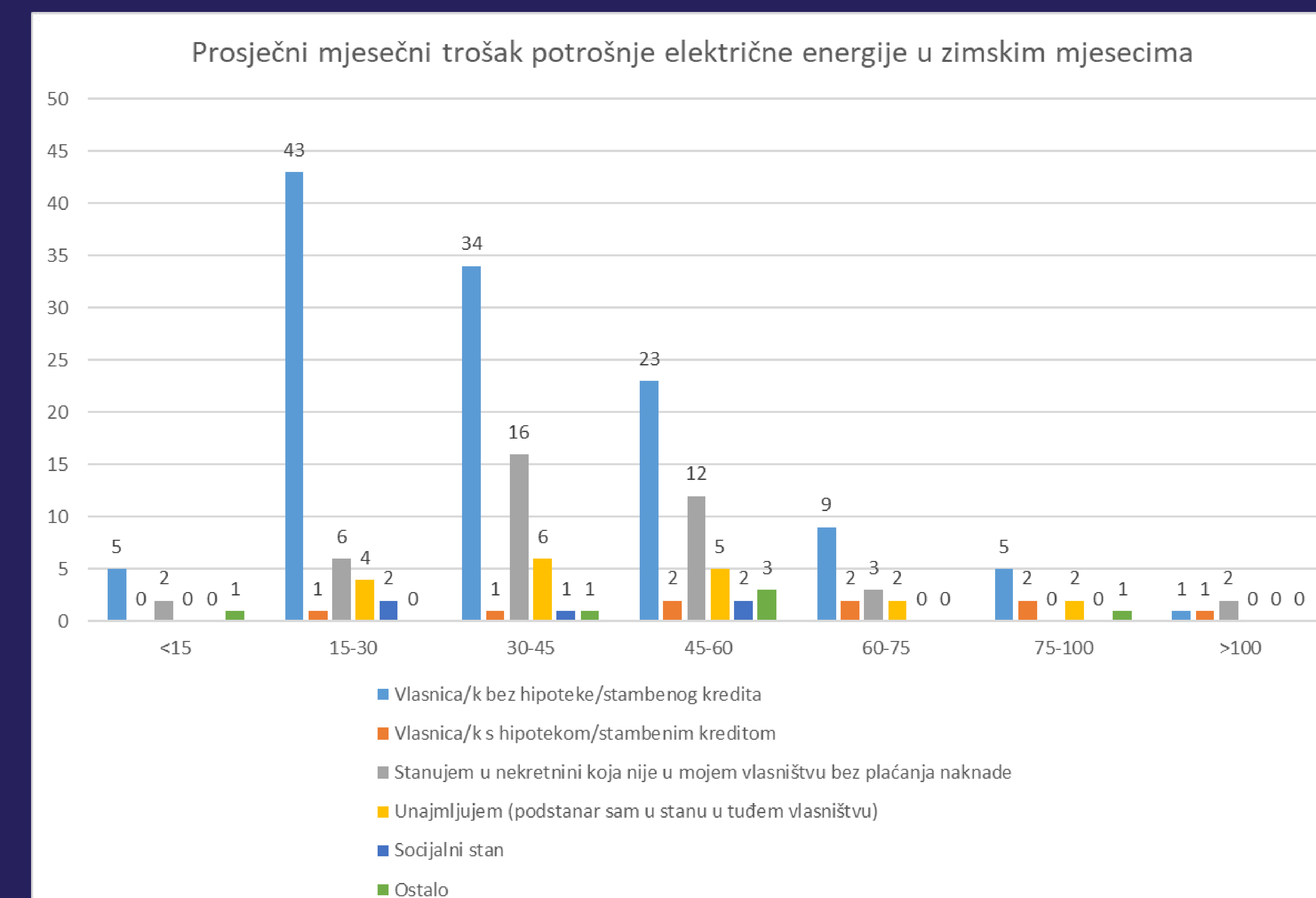
ENPOR

Prema analizi vidljivo je da 53% ispitanika troši između 30 i 60 eura mjesečno na električnu energiju u zimskim mjesecima. To predstavlja značajan udio ispitanika čiji je mjesečni trošak za električnu energiju relativno visok. S obzirom na prosječna primanja ispitanika, ova razina troškova može biti opterećujuća za mnoga kućanstva.

Analiza također pokazuje da 50% ispitanika ima mjesečna primanja između 100 i 400 eura, što znači da su troškovi za električnu energiju u rasponu od 30 do 60 eura prilično značajni u odnosu na njihova primanja. Dodatno, samo 15% ispitanika ima mjesečna primanja iznad 400 eura, što sugerira da većina ispitanika ima relativno niska primanja.

Ispitivanje je također pokazalo da klima uređaji i/ili električne grijalice čine značajan dio energetske potrošnje u kućanstvima, što može biti zabrinjavajuće s obzirom na njihov potencijalno visok utjecaj na potrošnju električne energije.

Na temelju analize, može se zaključiti da troškovi električne energije predstavljaju značajan dio mjesečnih troškova za većinu ispitanika, posebno za one s nižim primanjima. Troškovi električne energije od 30 do 60 eura mjesečno, mogu biti teško održivi za kućanstva s nižim primanjima, što može dovesti do poteškoća u ispunjavanju drugih osnovnih potreba ili dugoročnih financijskih izazova. Stoga, postoji potreba za razmatranjem strategija za smanjenje troškova energije ili poboljšanje financijske situacije kućanstava kako bi se osigurala održiva potrošnja električne energije.

Analizirajući podatke o prosječnim mjesečnim troškovima potrošnje električne energije tijekom ljetnih mjeseci u različitim situacijama vlasništva ili stanovanja, primjećujemo nekoliko zanimljivih trendova.

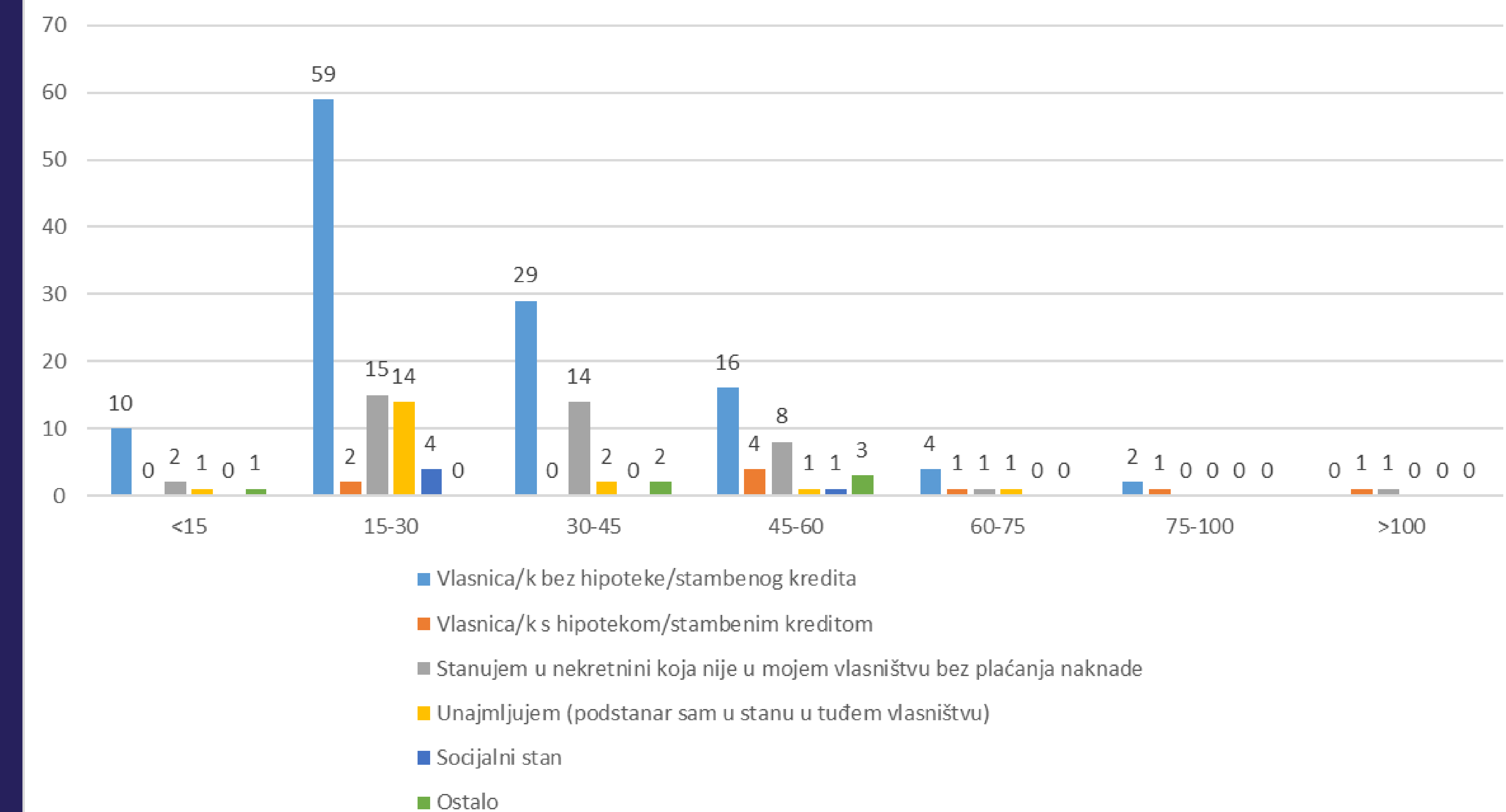
Vlasnici bez hipoteke ili stambenog kredita čine većinu u najnižem rasponu troškova, manje od 15 eura dok vlasnici s hipotekom ili stambenim kreditom pokazuju raznolikost troškova, s izraženim udjelom u rasponu od 45 do 60 eura.

Stanari u nekretninama koje nisu u njihovom vlasništvu, bez plaćanja naknade, imaju veće troškove u rasponu od 30 do 45 eur, dok podstanari u tuđem vlasništvu pokazuju najviše troškove u rasponu od 15 do 30 eur.

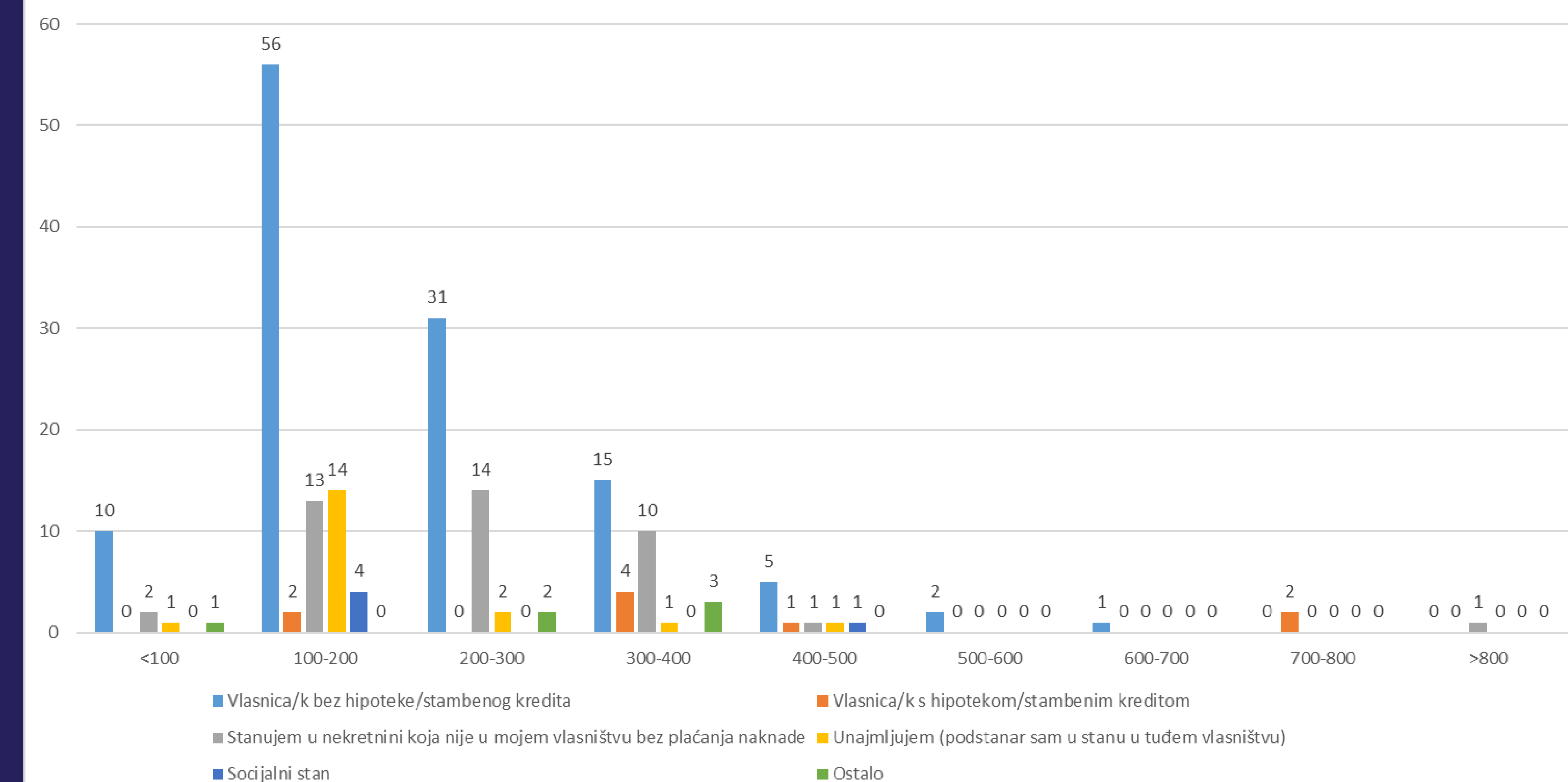
Zanimljivo je primijetiti da socijalni stanovi imaju visoke troškove u rasponu od 15 do 30 eur, što može ukazivati na određene subvencije ili preferencije u tarifama za te korisnike.

Spitivanje je također pokazalo da klima uređaji i/ili električne grijalice čine značajan dio energetske potrošnje u kućanstvima, što može biti zabrinjavajuće s obzirom na njihov potencijalno visok utjecaj na potrošnju električne energije.

Prosječni mjesečni trošak potrošnje električne energije u ljetnim mjesecima

Prosječna potrošnja električne energije ljeti (kWh)

Prema analizi vidljivo je da većina građana ima problema s plaćanjem mjesečnih računa bez obzira na vrstu stanovanja. Ovi rezultati sugeriraju da financijski izazovi nisu ograničeni samo na određene skupine građana, već su široko rasprostranjeni među različitim vrstama kućanstava.

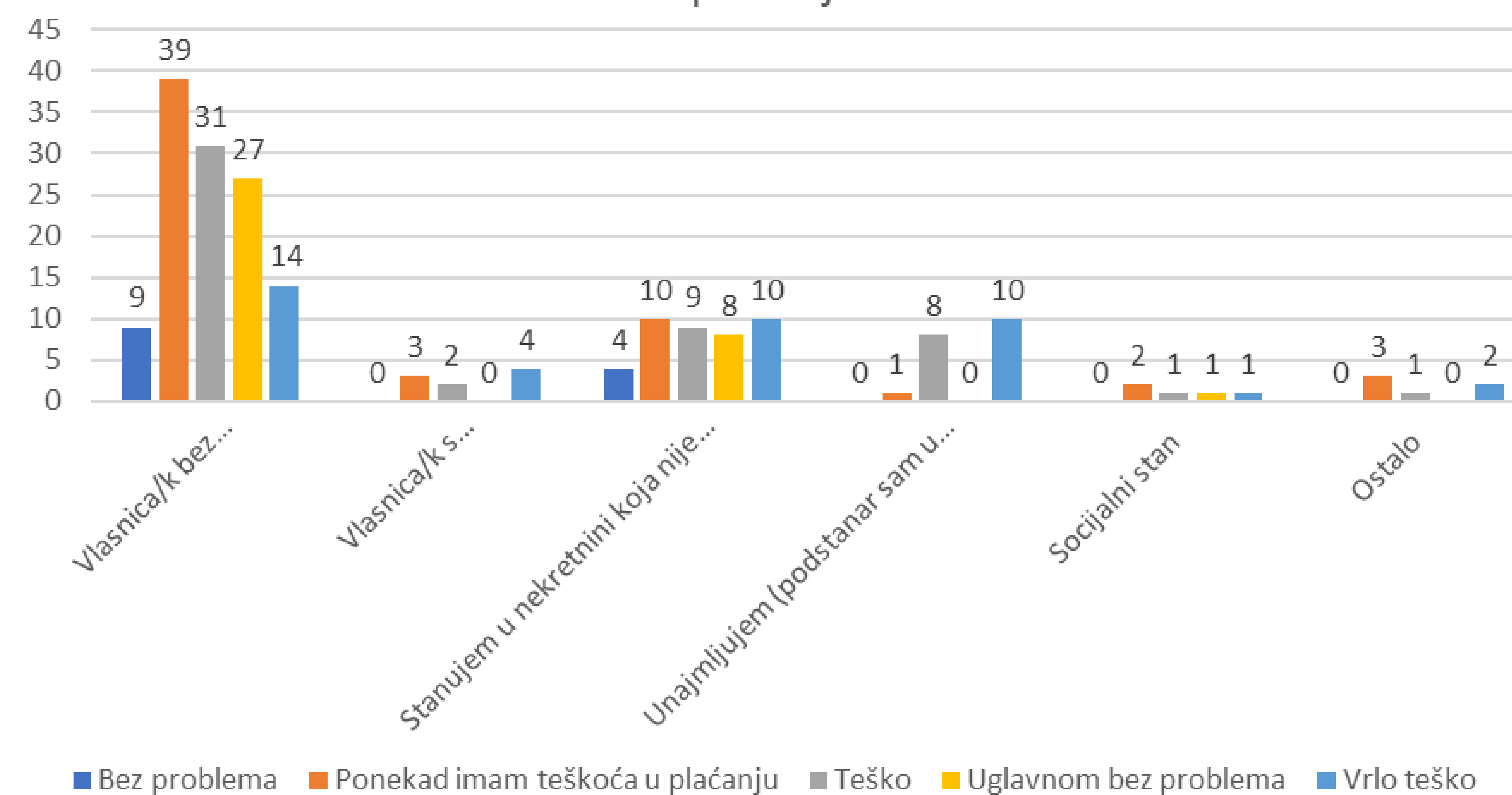
Konkretno, od 200 ispitanika, 75,5% je izjavilo da ponekad, teško ili vrlo teško plaćaju mjesečne račune. Ovaj postotak je značajan i ukazuje na ozbiljan problem u financijskoj stabilnosti većeg dijela populacije. Nadalje, činjenica da čak 72% vlasnika nekretnina, uključujući one sa i bez hipoteke ili stambenog kredita, ima problema s plaćanjem računa ukazuje na to da posjedovanje nekretnine nije jamstvo financijske sigurnosti.

Posebno zabrinjavajuća je visoka stopa (81,7%) građana koji ne žive u vlastitim nekretninama, a ipak imaju poteškoće s mjesečnim plaćanjem računa. Ovi podaci sugeriraju da stanovanje u vlastitom ili iznajmljenom prostoru ne pruža adekvatnu zaštitu od financijskih problema.

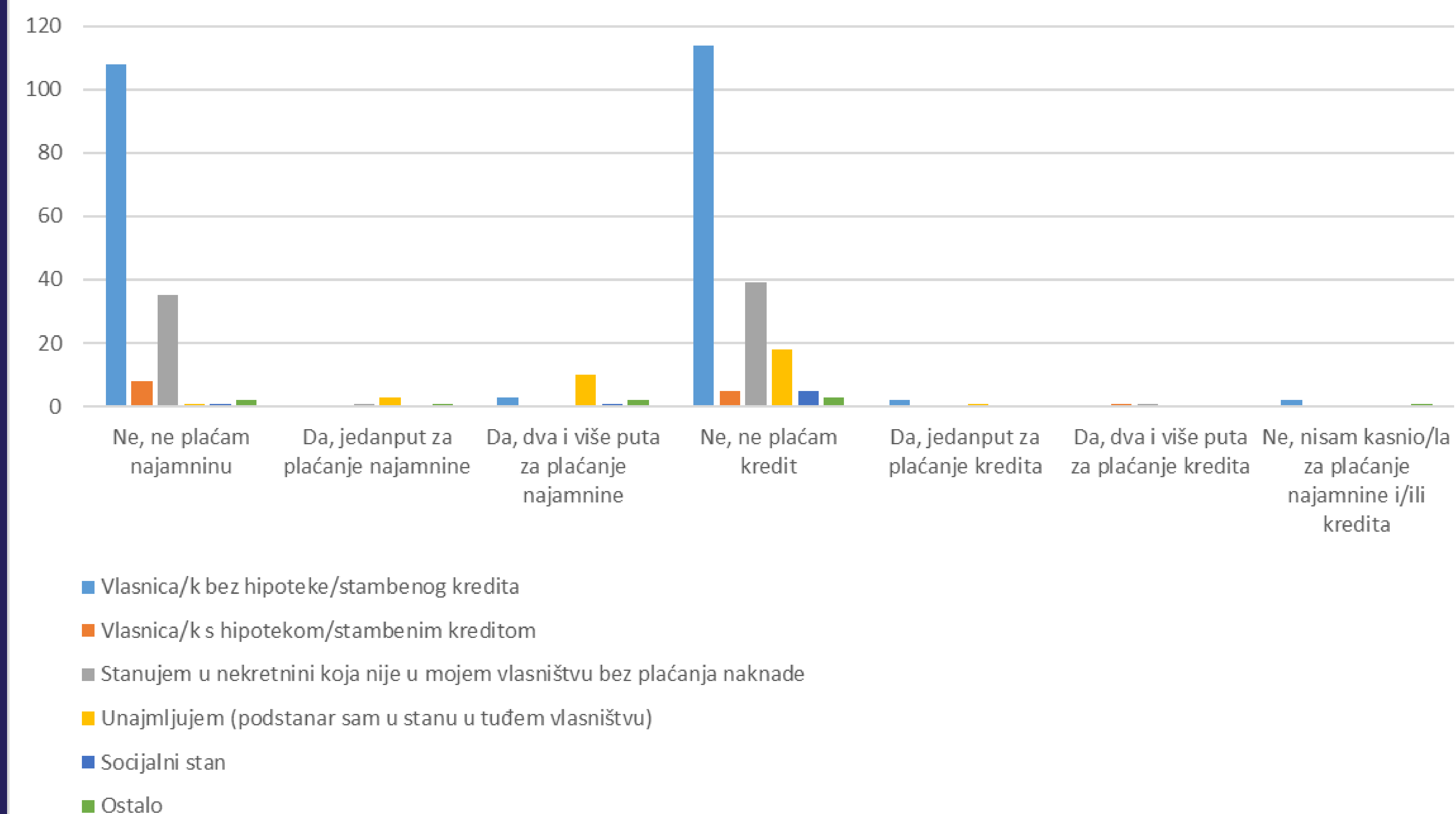
Analizom podataka o plaćanju najamnine, otkriva se da podstanari često kasne s plaćanjem, ponekad dva ili više puta, što se odnosi na 10 ispitanika. Isto tako, primjećuje se da i socijalni stanari ponekad kasne s plaćanjem, no u znatno manjem broju, s samo jednim slučajem evidentiranim u istraživanju.

Stoga, potrebno je poduzeti korake kako bi se poboljšala financijska stabilnost građana, uključujući mjere za smanjenje troškova života, povećanje prihoda i pružanje podrške u upravljanju financijama.

Teškoće s plaćanjem računa

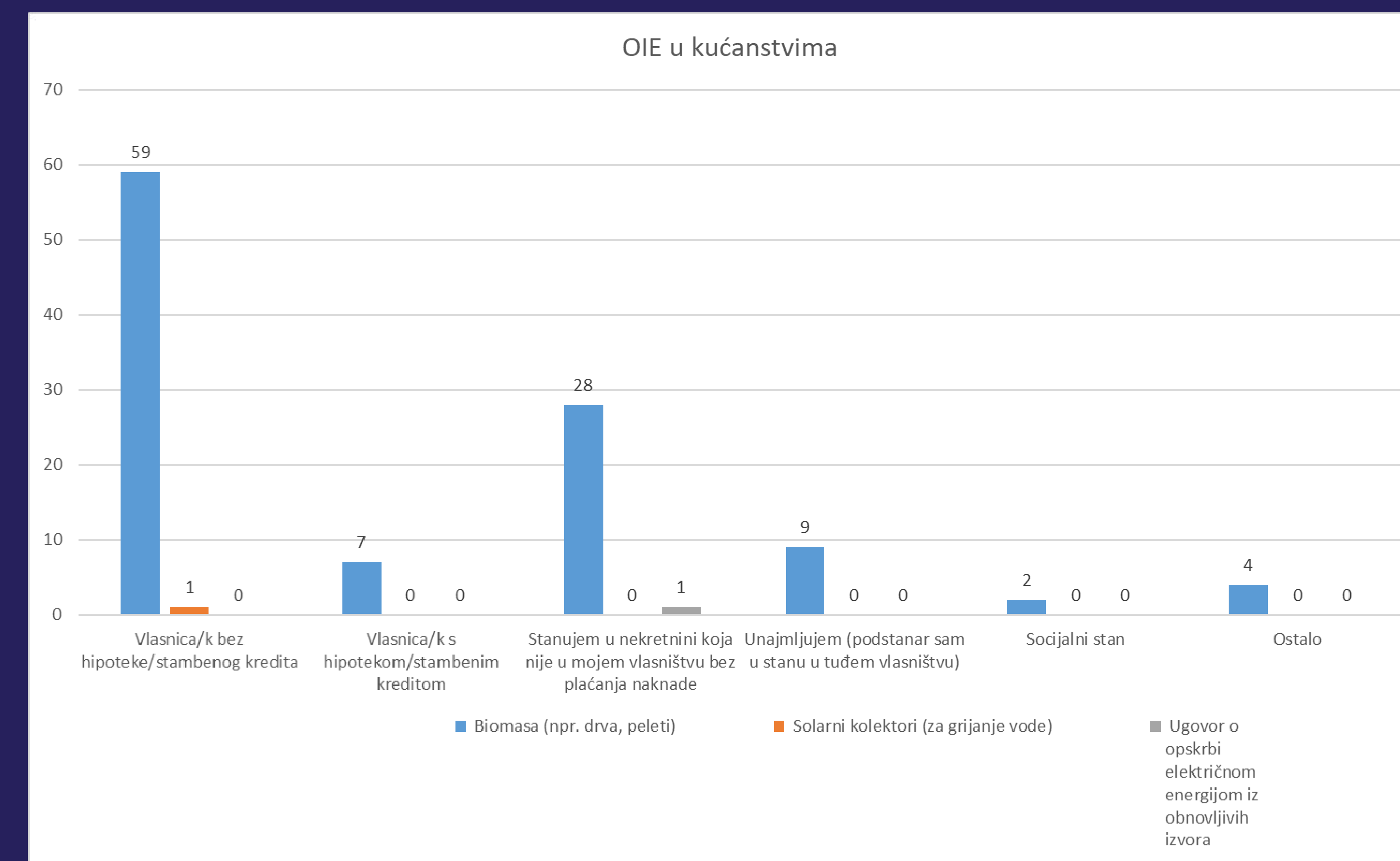
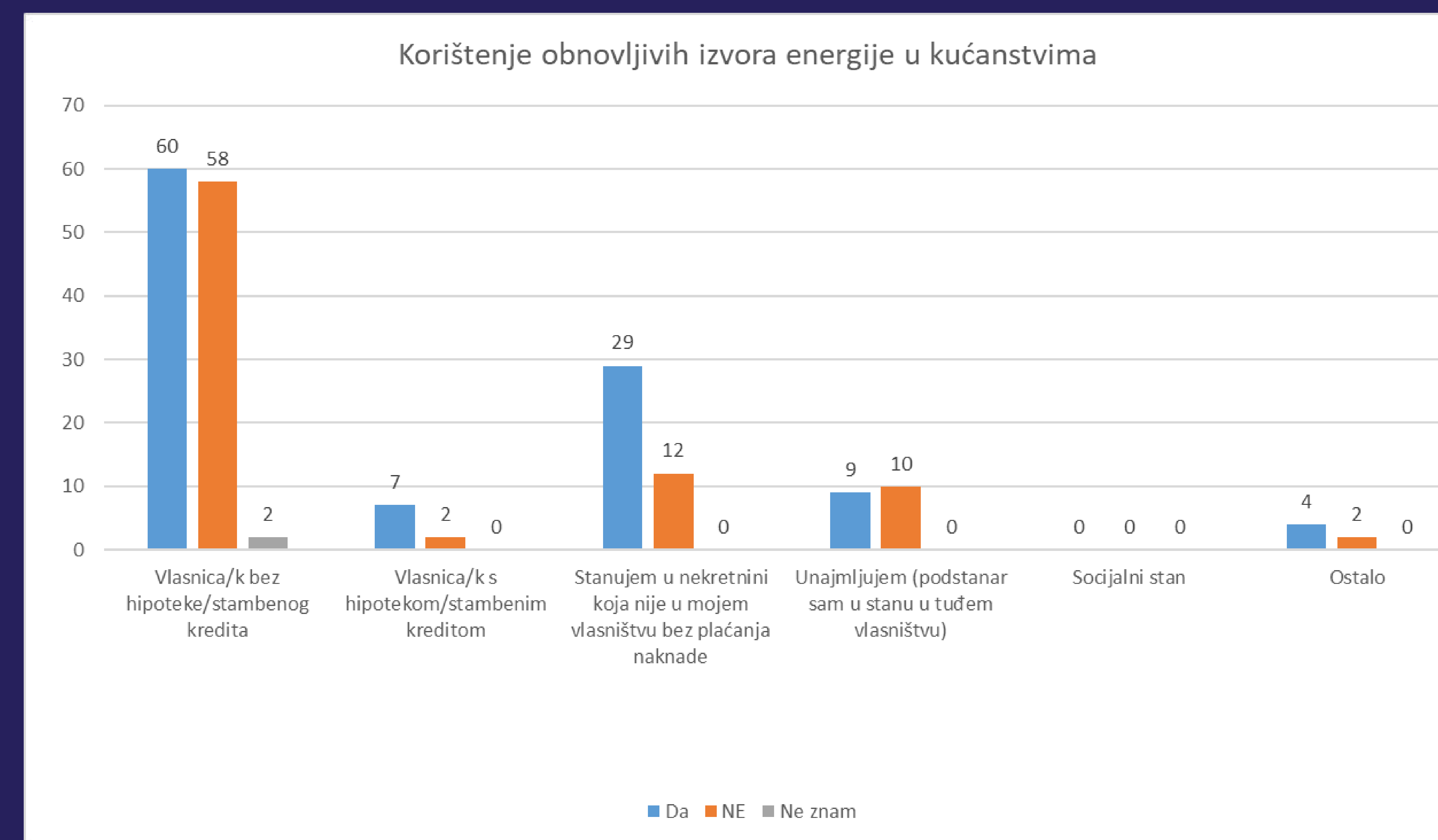
Financijski razlozi za kašnjenje plaćanja najamnine/kredita

S obzirom na podatke da 54,5% ispitanika koristi obnovljive izvore energije u svojim kućanstvima, možemo zaključiti da postoji izražen interes za održivim energetske rješenjima među ispitanicima. Jedan od zanimljivijih nalaza je da je jedina kategorija kućanstva u kojoj korištenje obnovljivih izvora energije nije veće od 50% ona koja su podstanari u stanovima za koje plaćaju najam. To može ukazivati na to da vlasnici nekretnina ili stanodavci nisu dovoljno motivirani ili financijski poticani da implementiraju obnovljive izvore energije.

Gledajući dublje u vrste obnovljivih izvora energije koje se koriste, primjećuje se da je biomasa dominantan izvor, koristi ga 107 od 109 ispitanika koji koriste obnovljive izvore energije. Ovo sugerira da je biomasa popularan izbor među korisnicima koji se odlučuju za obnovljive izvore energije. Činjenica da samo dvoje ispitanika ne koristi biomasu može ukazivati na potrebu za raznolikošću i boljim informiranjem o dostupnim opcijama.

U cjelini, rezultati istraživanja ukazuju na pozitivan trend u korištenju obnovljivih izvora energije u kućanstvima, ali istovremeno sugeriraju potrebu za dodatnim promicanjem održivih energetske praksi, posebno među podstanarima i u kontekstu alternativa tradicionalnim metodama grijanja.

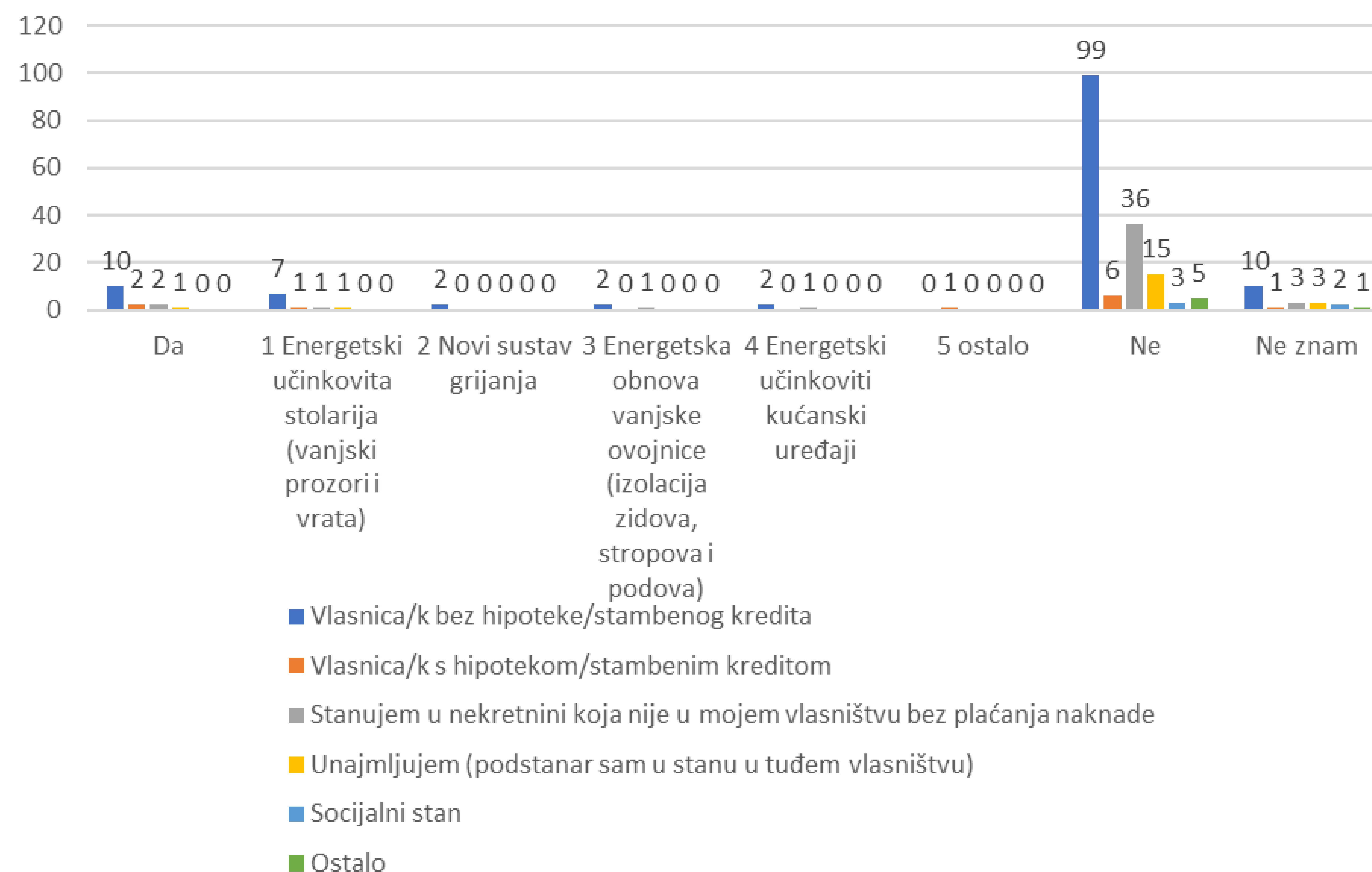

Analiza provedenog istraživanja pokazuje da većina ispitanika, njih 82%, nije primijenila niti jednu mjeru uštede energije ili povećanja energetske učinkovitosti.

Samo mali postotak ispitanika, svega 1,5%, ima potpuno obnovljenu vanjsku ovojnicu koja uključuje izolaciju zidova, stropova i podova. Dodatnih 7,5% ispitanika koristi barem jednu mjeru, no nije precizirano koja. Zapažen je i postotak od 9% ispitanika koji nisu sigurni koriste li ijednu mjeru uštede energije ili povećanja energetske učinkovitosti.

Zaključak iz ovih rezultata sugerira nedovoljnu primjenu mjera energetske učinkovitosti među ispitanicima, što ukazuje na potrebu za dodatnom edukacijom i promocijom održivih praksi kako bi se smanjila potrošnja energije i potaknula primjena ekološki prihvatljivih rješenja.

Mjere uštede energije ili povećanja energetske učinkovitosti

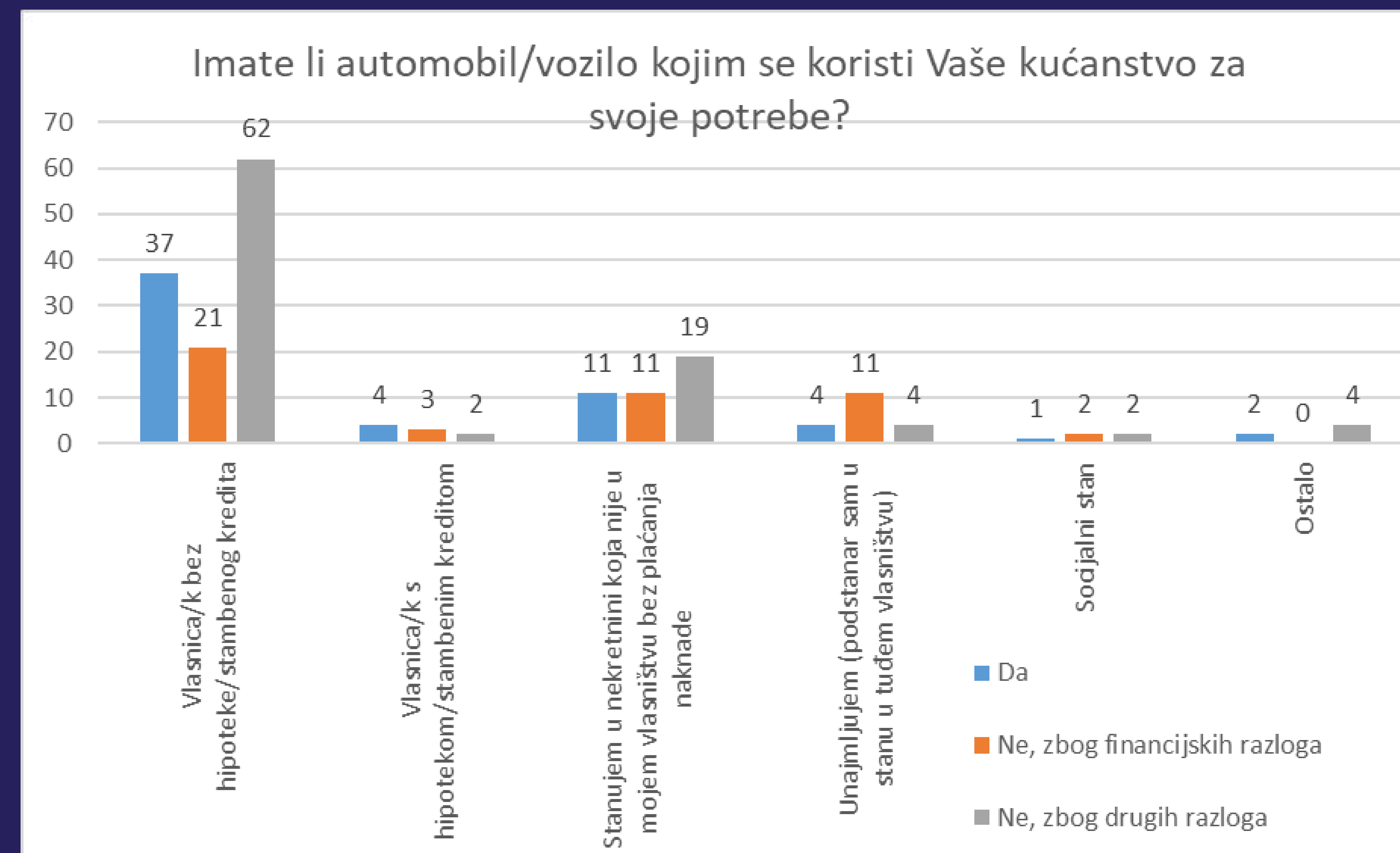

Analizirajući podatke, vidimo da većina kućanstava posjeduje automobil ili vozilo, što može ukazivati na određeni stupanj mobilnosti. Prema podacima, 54 kućanstva posjeduju automobil ili vozilo koje koriste za svoje potrebe. Međutim, značajan broj kućanstava, njih 48, nema automobil iz financijskih razloga, dok 93 kućanstva nemaju automobil zbog drugih razloga.

Financijski razlozi za nedostatak automobila ili nekretnine mogu biti povezani s energetske siromaštvom, gdje obitelji moraju odabrati između osnovnih potreba poput hrane, stanovanja i prijevoza. Prema podacima, 21 kućanstvo nema automobil zbog financijskih razloga, dok 62 kućanstva nisu vlasnici automobila zbog drugih razloga.

Nedostatak prijevoza može ograničiti pristup poslu, zdravstvenim uslugama i drugim bitnim resursima, što dodatno pogoršava njihov položaj. Osim toga, ograničen pristup javnom prijevozu ili visoki troškovi prijevoza mogu dodatno opteretiti ranjive skupine stanovništva, kao što su starije osobe, osobe s invaliditetom ili obitelji s nižim prihodima.

Zaključno, nedostatak pristupa mobilnosti može biti povezan s energetske siromaštvom i predstavljati dodatni izazov za ranjive građane. Politike koje promiču pristupačniji i održiviji prijevoz, kao i mjere za borbu protiv energetske siromaštva, mogu biti ključne za poboljšanje životnih uvjeta ovih skupina i smanjenje socioekonomske nejednakosti.

PRIVATNI SEKTOR NAJMA

Energetsko siromaštvo i sektor privatnog najama: Studija slučaja Zadar i Zadarska županija

- **Starost i prihodi:** Prosječna starost svih ispitanika je 69 godina. Najčešći vlasnici nekretnina bez hipoteke su umirovljenici u dobi od 60 do 80 godina s niskim primanjima. Većina ispitanika bez mjesečnih prihoda živi u najmu ili u nekretninama koje nisu u njihovom vlasništvu, bez plaćanja naknade. Najveća grupa ispitanika ostvaruje mjesečne prihode između 100 i 400 eura.
- **Stanovanje:** Većina samaca živi u vlastitim domovima bez hipoteke, dok parovi s djecom češće iznajmljuju stanove. Jednoroditeljska kućanstva često se oslanjaju na socijalne stanove ili iznajmljivanje nekretnina.
- **Instalacije:** Električne instalacije su gotovo univerzalne u svim kućanstvima. Plinske instalacije su prisutne uglavnom u kućanstvima podstanara.
- **Grijanje i hlađenje:** Većina ispitanika grije samo pojedine sobe umjesto cijelog stambenog prostora. Klima uređaji i ventilatori se često koriste u socijalnim stanovima i stanovima podstanara.
- **Troškovi energije:** Troškovi električne energije čine značajan dio mjesečnih troškova za većinu ispitanika. Iznos troškova energije može biti teško održiv za kućanstva s nižim primanjima.
- **Financijski izazovi:** Velik broj ispitanika ima poteškoće s mjesečnim plaćanjem računa, uključujući i vlasnike nekretnina.
- **Mjere uštede energije:** Većina ispitanika nije primijenila nikakve mjere uštede energije ili povećanja energetske učinkovitosti.
- **Mobilnost:** Značajan broj kućanstava nema automobil iz financijskih razloga, što može ograničiti pristup poslu i drugim bitnim resursima.

PREPORUKE

Preporuke za rješavanje energetske siromaštva u sektoru privatnog najma:

- 1. Socijalni aspekt:** Osiguravanje vaučera ili povećanje postojećih za najranjivije skupine za troškove energenata koji se najviše koriste za grijanje, kao što je ogrjevno drvo. Ovo bi omogućilo pristupačnije grijanje za one koji su najugroženiji energetske siromaštvom.
- 2. Energetska učinkovitost:** Nažalost, većina ispitanika ne upražnjava nikakve mjere energetske štednje ili učinkovitosti. Stoga za smanjenje troškova i potrošnje energenata svakako bi najučinkovitija mjera bila energetska obnova postojećih nekretnine (počevši od manjih mjera ili srednjih mjera energetske štednje i učinkovitosti kao što je zamjena stolarije ili veće mjere kao što su obnova vanjske ovojnice). Uz postojeće nacionalne pozive gradovi i općine čiji su stanovnici obuhvaćeni istraživanjem mogli bi osigurati subvencije ili pomoć za izradu dokumentaciju ili, u najboljem slučaju, djelomično sufinancirati troškove energetske obnove. Naravno, same jedinice lokalne samouprave trebaju voditi o računa o donošenju kriterija za dobivanja subvencija. Također, kako veliki dio ispitanika nema nikakve mjere energetske štednje ili učinkovitosti, a nezanemarivi dio ispitanika nije ni znao odgovoriti na ovo pitanje, preporuča se i organiziranje i provođenje programa edukacije među ranjivim stanovništvom o energetske štednji i učinkovitosti.
- 3. Edukacija:** Također, kako veliki dio ispitanika nema nikakve mjere energetske štednje ili učinkovitosti, a nezanemarivi dio ispitanika nije ni znao odgovoriti na ovo pitanje, preporuča se i organiziranje i provođenje programa edukacije među ranjivim stanovništvom o energetske štednji i učinkovitosti.

Ove preporuke kombiniraju socijalni, ekološki i ekonomski pristup kako bi se adresiralo energetske siromaštvo u sektoru privatnog najma, pružajući podršku najranjivijim skupinama i potičući investicije u energetske obnovu nekretnina.

